
کهن الگوها و موتیف‌ها در فولکلور و ادبیات

ویراستاران
چین گری و حسن الشامی

ترجمه‌ی
آرتمیس رضاپور و افشین رضاپور

www.ketab.ir

This is a Persian translation of
Archetypes and Motifs in Folklore and Literature: A Handbook

Edited by Jane Garry and Hasan El-Shamy

New York, M.E. Sharpe, 2005

Translated by Artemis Rezapoor and Afshin Rezapoor

Agah Publishing House, Tehran, 2023

عنوان و نام پدیدآور: کهن الگوها و موتیف‌ها در فرهنگ عامه و ادبیات / ویراستاران جین گری، حسن الشامی؛ ترجمه آرتمیس رزاپور، افشین رزاپور. / مشخصات نشر: تهران: آگه، ۱۴۰۰.
/ مشخصات ظاهری: ۵۱۰ ص. / شابک: 9-451-329-964-978 / وضعیت فهرست‌نویسی: فیپا / یادداشت: عنوان اصلی: a
Archetypes and motifs in folklore and literature : a / Folklore - Classification / موضوع: فرهنگ عامه -- رده‌بندی / Folk literature -- Themes, motives / ادبیات عامه -- زمینه و موضوع / نمونه ازلی در ادبیات عامه / Archetype (Psychology) in literature / شناسه افزوده: گری، جین، ۱۹۵۳-م. ویراستار / شناسه افزوده: Garry, Jane, 1953- / شناسه افزوده: شامی، حسن، ۱۹۳۸-م. ویراستار / شناسه افزوده: El-Shamy, Hasan M. / شناسه افزوده: رزاپور، آرتمیس، ۱۳۶۲-م. مترجم / شناسه افزوده: رزاپور، افشین، ۱۳۵۰-م. مترجم / رده‌بندی کنگره: GR۷۷/۵۶ / رده‌بندی دیویی: ۳۹۸/۰۱۲ / شماره کتاب‌شناسی ملی: ۸۶۵۶۲۷۱

جین گری و حسن الشامی

کهن الگوها و موتیف‌ها در فولکلور و ادبیات

ترجمه‌ی آرتمیس رزاپور و افشین رزاپور

ویرایش، صفحه‌آرایی و آماده‌سازی: دفتر نشر آگه

ویراستار: الهام آقاباباگلی

طراح جلد: سعید رضوانی

چاپ یکم: ۱۴۰۲

چاپ و صحافی: فرهنگ‌بان

شمارگان: ۵۵۰ نسخه

همه‌ی حقوق چاپ و نشر این کتاب برای نشر آگه محفوظ است

نشر آگه

تهران، خیابان بزرگمهر، تقاطع خیابان فلسطین، شماره‌ی ۲۲

تلفن دفتر نشر: ۶۶۴۳۱۵۵ و ۶۶۹۷۴۸۸۴

ایمیل: info@agahpub.com

@agahpub

وب‌گاه: agahpub.com

قیمت: ۳۵۵،۰۰۰ تومان

فهرست مطالب

۷	پیش‌گفتار
۱۳	مقدمه
۲۱	روش استفاده از این کتاب
۲۷	درباره‌ی ویراستاران و نویسندگان
۳۵	A. موتیف‌های اسطوره‌شناختی
۳۶	سرشت آفریدگار / السید الاسود
۴۲	چرخه‌ی قهرمان، موتیف‌های گوناگون / ناتالی م. آف‌برگ
۵۰	مرگ یا درگذشت خدایان و بازگشت / پیتر ل. دوزز و جین گری
۵۸	اسطوره‌ی آفرینش: کیهان‌زایی و کیهان‌شناسی / السید الاسود
۶۶	جنگ خدایان و غول‌ها / دیکشا ناگار
۷۳	روز قیامت (روز جزا) / جودیت تیمن
۷۹	درهم‌ریختگی زبان‌ها / جین گری
۸۲	منشأ عید پنجاهه / جودیت تیمن
۸۷	منشأ نابرابری / د. ل. آشلیمن
۹۵	B. جانوران اسطوره‌ای
۹۶	جانوران اسطوره‌ای / پیتر ل. دوزز
۱۰۳	جانوران اسطوره‌ای: اژدها / هانده ا. بیرکالان و جین گری
۱۰۹	پرنده‌گان اسطوره‌ای / هانده ا. بیرکالان و میلیسنت لنز
۱۱۶	لویاتان / دی‌ینا دلمار اِونز
۱۲۱	جانورانی که عروس یا داماد می‌شوند: ازدواج شخص با جانور / کارول گ. سیلور

۱۲۹	C. تابو
۱۳۰	تابو: خوردن و نوشیدن / کارول گ. سیلور
۱۳۶	تابو: نگاه کردن / جین گری
۱۴۱	تابو: حرف زدن / جین گری
۱۴۵	تابو: اتاق‌های ممنوع / د. ل. اشلیمن
۱۴۹	D. جادو
۱۵۰	تغییر شکل / جین گری
۱۵۸	فرار (جادویی) / ناتالی م. آندربگ
۱۶۵	اندام‌های جادویی: چشم و دست انسان / السید الاسود
۱۷۳	پیش‌گو (غیب‌گو، پاسخ غیبی و غیره) / ناتالی ام آندربگ
۱۸۰	روین‌تی جادویی / د. ل. اشلیمن
۱۸۶	نامرئی شدن جادویی / الیزابت تاکر
۱۹۲	جادو کردن / الیزابت تاکر
۱۹۸	آرزوها / د. ل. اشلیمن
۲۰۵	E. مردگان
۲۰۶	ارواح و دیگر بازگشتگان از مرگ / جین گری و ژانه ل. لانگلون
۲۱۳	F. اعجازها
۲۱۴	سفرهایی به جهان دیگر / جان پ. برنان و جین گری؛ جودیت نیمن؛ هانده ا. بیرکالان
۲۲۷	جن و پری / کارول گ. سیلور
۲۳۴	ارواح آب / د. ل. اشلیمن
۲۴۲	پدیده‌های خارق‌العاده‌ی آسمان و آب و هوا / الیزابت تاکر
۲۵۱	G. غول‌ها
۲۵۲	آدم‌خواری / کریستین گلدبرگ
۲۵۹	H. آزمون‌ها
۲۶۰	آزمون‌های هویت / د. ل. اشلیمن و جین گری

۲۶۷	معمایا / جین گری و جان پ. برنان
۲۷۲	جست و جو / جین گری
۲۷۷	جست و جو ی شوهر یا عاشق ناپدید شده / کارن بمفورد
۲۸۵	L. خردمندان و ابلهان
۲۸۶	تفرد / حسن الشامی
۲۹۳	K. نیرنگ‌ها
۲۹۴	پیروزی در مسابقه با نیرنگ / د. ل. اشلیمن
۲۹۹	سارق ناشناس می ماند / د. ل. اشلیمن
۳۰۴	اغفال کردن یا ازدواج فریب کارانه / کیمبرلی. ا. نتس
۳۱۱	L. برگشت بخت
۳۱۲	غرور جریحه دار شده / جودیت نیمن
۳۱۷	M. رقم زدن آینده
۳۱۸	معامله با شیطان / ناتالی م. آندربگ
۳۲۷	تفرین ها / ناتالی م. آندربگ
۳۳۵	N. بخت و سرنوشت
۳۳۶	بخت و سرنوشت / الیزابت ارنست و جین گری
۳۴۵	انتخاب راه ها / جین گری
۳۵۵	پیرمرد / پیرزن خردمند / پیتر ل. دورز
۳۵۹	P. جامعه
۳۶۰	ناتنی ها / د. ل. اشلیمن
۳۶۵	Q. پاداش ها و مجازات ها
۳۶۶	مهربان و نامهربان / آن. ا. داگن و روت استاتر
۳۷۳	R. محبوسان و فراریان
۳۷۴	آدم ربایی / کارول گ. سیلور

۳۸۱	S. قساوت و بی‌رحمی
۳۸۲	والدین بی‌رحم / د. ل. اشلیمن
۳۸۹	همسران بی‌رحم / د. ل. اشلیمن
۳۹۵	کودکان رهاشده یا به‌قتل رسیده / سوزان م. برناردو
۴۰۰	زن آزاردیده / آن. ا. داگن
۴۰۹	T. تنانگی
۴۱۰	بارداری و تولد / آن. ا. داگن
۴۱۶	تولدهای هیولاروار / بتی ج. بلانوس و ژانه ل. لانگلونا
۴۲۳	U. سرشت زندگی
۴۲۴	عدالت و بی‌عدالتی / کیمبرلی ا. ننس و جین گری
۴۲۹	Z. متفرقه
۴۳۰	بدل / یوان پیتزنل
۴۳۵	خیر و شر / جین گری
۴۴۱	درختان / جین گری و هانده ا. بیرکالان
۴۴۸	شیاد / استر کلینتون
۴۵۶	اصل اضداد / حسن الشامی و گرگوری شرمپ
۴۶۳	آب / هانده ا. بیرکالان و جین گری
۴۶۷	کتاب‌نامه

مقدمه

کتاب حاضر شامل مقالاتی پیرامون برخی از مهم‌ترین موتیف‌ها و کهن‌الگوهای موجود در فولکلور و ادبیات سراسر جهان است و بر اساس نمایه‌ی موتیف‌های ادبیات فولکلور^۱ (۱۹۳۲-۱۹۳۶)؛ ویراست دوم (۱۹۵۵-۱۹۵۸) اثر استیت تامپسون نوشته شده است.

در یک تعریف ساده، موتیف واحد روایی کوچکی است که در ادبیات عامیانه تکرار می‌شود. تامپسون در مقدمه‌اش می‌نویسد: «در روایت، موضوعات خاصی مدام مورد استفاده‌ی داستان‌گویان قرار می‌گیرند. این‌ها خمیرمایه‌ی چیزی هستند که داستان‌ها از آن ساخته می‌شوند... حتماً باید جذابیت خاصی وجود داشته باشد، چیزی که چنان‌که پیش‌افتاده نباشد و موضوع را چنان با اهمیت جلوه دهد که در یادها بماند».

تامپسون در مقاله‌ای که بعدها منتشر کرد، تعریف معروفی از موتیف به دست می‌دهد و می‌گوید:

مادر به‌خودی‌خود یک موتیف نیست. مادر بی‌رحم تبدیل به یک موتیف می‌شود چراکه دست‌کم غیرعادی به نظر می‌رسد. مسائل معمولی زندگی موتیف نیستند. گفتن این که «جان لباس پوشید و پیاده به سوی شهر رفت» ارانه‌ی موتیفی نیست که ارزش یادآوری داشته باشد. اما گفتن این که قهرمان کلاه نامرئی‌کننده‌اش را به سر گذاشت، سوار قالیچه‌ی سحرآمیزش شد و به سرزمینی در شرق خورشید و غرب ماه سفر کرد، دست‌کم چهار موتیف را در بر می‌گیرد — کلاه، قالیچه، سفر هوایی اسرارآمیز و سرزمین شگفت‌انگیز. (۱۹۷۲، ۷۵۳)

گرچه مادر به‌خودی‌خود ممکن است یک موتیف نباشد اما وجودش چنان تجربه‌ی بزرگی در هستی انسان است که می‌توان آن را یک کهن‌الگو در نظر گرفت. تفاوت بین موتیف و کهن‌الگو چیست؟ در حالی که موتیف واحد جذابیت و گیرایی در داستان یا گونه‌های دیگری مثل ضرب‌المثل، لطیفه، ترانه یا چیستان به شمار می‌رود، کهن‌الگو انگاره‌ای است با اهمیت بنیادین که بازتاب عمیق روحی و روانی دارد و افزون بر این، در انواع گوناگون ادبی تکرار می‌شود.